
Meddelandeblad

Mottagare: Nämnder och verksamheter i kommuner med ansvar för vård och omsorg om äldre personer: förtroendevalda, förvaltningschefer, medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS), avdelnings- och enhetschefer och biståndshandläggare.

Nr 4/2013
Februari 2013

Handläggning av ärenden om hemtjänstinsatser av servicekaraktär

Bakgrund

Socialstyrelsen får i kontakter och samtal med landets kommuner många frågor om vilka handläggnings- och utredningsmetoder som är förenliga med socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Frågorna gäller särskilt i vilken utsträckning det är möjligt att tillämpa olika modeller för så kallad förenklad biståndshandläggning för enklare typer av serviceinsatser, såsom inköp, städning och tvätt.

Utvecklingen under senare år visar att allt fler kommuner fattar beslut om bistånd till vissa hemtjänstinsatser enligt socialtjänstlagen, främst i ordinärt boende, enligt någon form av förenklad biståndshandläggning.¹

Detta meddelandeblad innehåller en beskrivning av de regler som gäller vid bedömning av en person har rätt till bistånd i inom äldreomsorgen och vilka frågor som utredningen behöver ge svar på för att nämnden ska kunna fatta beslut vid handläggning av den här typen av ärenden. Då kommunerna sedan år 2006, genom lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter (befogenhetslagen), får tillhandahålla servicetjänster åt äldre utan göra någon individuell behovsbedömning finns även en kort redogörelse för aktuella bestämmelser i den lagen i meddelandebladet.

”Förenklad handläggning” eller ”förenklad utredning”

Uttrycken ”förenklad handläggning” eller ”förenklad utredning” finns vare sig i socialtjänstlagstiftningen eller i någon annan lagstiftning. Det går därmed inte generellt att säga om en viss modell för ”förenklad handläggning” eller ”förenklad utredning” är förenlig med eller uppfyller de krav som finns i lagar, förordningar och föreskrifter som

¹ Tillsynsrapport 2011 Hälso- och sjukvård och socialtjänst, Socialstyrelsen s. 51.

gäller för handläggningen av vissa typer av hemtjänstinsatser. Det avgörande är om de olika momenten som ingår i handläggningen tillgodoser de krav som finns i lagstiftningen, främst socialtjänstlagen och förvaltningslagen (1986:223), FL. Kompletterande bestämmelser finns även i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS.

Det finns inte heller några särskilda regler som endast gäller för handläggningen av enklare typer av hemtjänstinsatser av servicekaraktär. Handläggningsreglerna ser lika ut för samtliga insatser som socialnämnden beviljar äldre personer med stöd av 4 kap. 1 § SoL, oavsett om det rör sig om omfattande insatser som utgör personlig omvårdnad eller enklare hemtjänstinsatser, såsom städ, tvätt eller inköp. Det innebär dock inte att alla utredningar måste eller ska genomföras på samma sätt.

Av 4 kap. 2 och 4 §§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete följer att den som bedriver socialtjänst måste bedöma vilka processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet ska fördelas i verksamheten (4 kap. 4 § SOSFS 2011:9). Det är således socialnämndens ansvar att bedöma behovet av eventuella rutiner för hur olika typer av utredningar ska genomföras samt i så fall utarbeta och fastställa sådana rutiner.

Regeringen tog år 2006 i propositionen *Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre* ställning till om det fanns behov av att genom lag skapa en ordning för en förenklad biståndshandläggning.² Regeringen bedömde att en sådan ordning inte var lämplig och dessutom skulle ta ifrån beslutsfattaren (socialnämnden) rätten att avgöra vilken utredning som behövs i varje enskilt fall. Vidare framhöll regeringen att det inte är möjligt att peka ut något enskilt område där det aldrig kan anses uppkomma behov av en mer omfattande utredning och som därför skulle lämpa sig för en förenklad biståndshandläggning.³

Rätten till bistånd i form av hemtjänst av servicekaraktär – de materiella reglerna

Den enskildas rätt till hemtjänstinsatser prövas i enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL. I bestämmelsen anges att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Genom biståndet ska den enskild tillförsäkras en skälig levnadsnivå och biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Syftet med de hemtjänstinsatser som beviljas är att underlätta och möjliggöra människors dagliga livsföring i det egna hemmet, och i många fall också möjliggöra kvarboende i det egna hemmet. Det kan handla om att människor som på grund av sjukdom, fysiska, psykiska och/eller sociala funktionshinder eller annan orsak behöver stöd och hjälp i den dagliga livsföringen.⁴

I förarbetena till den tidigare socialtjänstlagen delas hemtjänstens uppgifter upp i två kategorier, en med inriktning mot uppgifter av servicekaraktär och en mot personlig omvårdnad.⁵ Med serviceuppgifter avses bland annat praktisk hjälp med hemmets sköt-

² Prop. 2005/06:115 s. 86 ff, bet 2005/06:soU26, rskr. 2005/06:131.

³ Prop. 2005/06:115 s. 88.

⁴ Prop. 1996/97:124 s. 88.

⁵ Prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2001/01:149 s. 23.

sel – städning och tvätt – och hjälp med inköp, ärenden på post och bank och med tillredning av måltider eller distribution av färdiglagad mat. Med personlig omvårdnad avses de insatser som därutöver behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Det kan handla om hjälp för att kunna äta och dricka, klä sig och förflytta sig, sköta personlig hygien och i övrigt insatser för att bryta isolering och för att känna trygghet och säkerhet i det egna hemmet.⁶

Socialtjänstlagen innehåller även bestämmelser om att den enskilde ska ha inflytande över hur insatser ska utformas och genomföras. Av 3 kap. 5 § SoL framgår att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Av förarbetena framgår att bestämmelsen klart och tydligt anger att socialtjänsten inte får vidta insatser ”över huvudet” på den enskilde.⁷

I 5 kap. 4 § SoL finns en bestämmelse om en nationell värdegrund för äldreomsorgen. Av bestämmelsen framgår att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att den äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Den nationella värdegrunden innebär bland annat att äldreomsorgen bör värna och respektera den äldre personens rätt till delaktighet.⁸ Rätten till delaktighet innebär till exempel att uppmärksamma vikten av samråd och samförstånd kring omsorgens utförande.⁹

I 5 kap. 5 § SoL tydliggörs äldre personer rätt till inflytande över insatsernas utformning och genomförande. Av bestämmelsen följer att den äldre personen, så långt det är möjligt, ska kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet samt annan lättåtkomlig service ska ges inom ramen för de beslutande insatserna enligt 4 kap. 1 § SoL. Det innebär bland annat att den äldre personen ska kunna välja att viss insats, som till exempel städ, ska utföras på en särskild veckodag eller en viss tid på dagen.¹⁰

Behovet kan tillgodoses på annat sätt

Uttrycket att ”den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt” i 4 kap. 1 § SoL avser att markera den enskilde individens förstahandsansvar. I detta ligger att den enskilde måste utnyttja alla de möjligheter som står honom eller henne till buds innan rätten till bistånd inträder.¹¹ Om behovet kan tillgodoses av den hjälpsökanden själv eller på annat sätt finns således ingen rätt till bistånd.

Socialtjänstlagen beskriver emellertid inte närmare vad som avses med detta kriterium. Utgångspunkten är dock att det ska göras en individuell bedömning utifrån de omständigheter som finns i det enskilda ärendet, det vill säga att bedömningen måste göras utifrån den enskildes faktiska resurser och möjligheter.

Hushållsgemenskap

Av förarbeten till den tidigare socialtjänstlagen framgår att det förutsätts att andra resurser i en hushållsgemenskap används för att tillgodose eventuella behov av hjälp och stöd. Detta gäller främst i fråga om makar och sambor. Att dessa ger varandra viss praktisk hjälp, som till exempel sköta hem och hushåll, är normalt och ska beaktas vid en biståndsbedömning enligt 4 kap. 1 § SoL. Däremot kan inte mera omfattande vårdbehov anses ligga inom ramen för vad man normalt bistår varandra med inom en familj. I sådana fall finns rätt till bistånd även om det finns andra vuxna i familjen.¹²

⁶ Prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2000/01:149 s. 23.

⁷ Prop. 1979/80:1 Del A s. 528.

⁸ Prop. 2009/10:116 s. 27.

⁹ Prop. 2009/10:116 s. 28.

¹⁰ Prop. 2009/10:116 s. 98.

¹¹ Prop. 1996/97:124 s. 168.

¹² Prop. 1996/97:124 s. 168 och prop. 2008/09:82 s. 12.

Enbart det faktum att en hjälpsökande har en make/maka eller sambo innebär dock inte att det inte någon rätt till bistånd i form av hjälp i hemmet. För att kunna bedöma om behovet kan tillgodoses genom resurser i hushållsgemenskapen måste en sammantagen bedömning göras av vilka faktiska resurser som finns att tillgå i hushållet och hur familjens situation ser ut.

Socialnämnden kan inte avslå en ansökan om hemtjänst med hänvisning till att andra anhöriga än make/maka eller sambo kan tillgodose hjälpbehovet. Detta innebär att nämnden inte kan väga in andra anhörigas (till exempel vuxna barn) möjlighet att hjälpa till i bedömningen om behovet kan tillgodoses på annat sätt.¹³

Frivilligorganisationer

Det finns inte heller någon möjlighet för nämnden att hänvisa den enskilde till frivilligorganisationer för att få sitt behov av hemtjänst tillgodosett. I RÅ 2007 ref. 43 prövades om kommunen har rätt att avslå en ansökan om bistånd på den grunden att den enskildes behov kunde tillgodoses på annat sätt. Kommunen ansåg att den enskildes behov av bistånd kunde tillgodoses genom de tjänster som en frivilligorganisation tillhandahöll. Domstolen framhöll att det är kommunen som ansvarar för insatser enligt socialtjänstlagen. Kommunen kan därför inte avsäga sig sitt ansvar genom att hänvisa den enskilde till frivilligorganisationer.

Domslutet innebär att en ansökan om bistånd i princip inte kan avslås på den grunden att behovet kan tillgodoses genom de tjänster som tillhandahålls av en frivilligorganisation.

Privata marknaden

En enskild kan inte heller nekas hemtjänst med hänvisning till att han eller hon kan få behovet tillgodosett genom att tjänsterna kan köpas på den privata marknaden. I 4 kap. 1 § andra stycket SoL anges att vid prövning av bistånd för livsföring i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap. SoL. Bestämmelsen innebär att den enskildes ekonomiska förutsättningar inte ska påverka bedömningen av rätten till hemtjänstinsatser, oaktat av om den enskilde har faktisk förmåga att betala för tjänsterna på den privata marknaden.¹⁴

Behovet ska rymmas inom ramen för skälig levnadsnivå

Ytterligare ett kriterium som uppställs i 4 kap. 1 § SoL är att insatsen ska inrymmas inom ramen för vad som avses vara skälig levnadsnivå.

Vad som innefattas i begreppet skälig levnadsnivå framgår dock inte av bestämmelsen. I förarbetena till den tidigare socialtjänstlagen anfördes att det skulle vålla stora svårigheter att närmare ange vad som avses med skälig levnadsnivå i lagtexten. Detta måste bedömas med utgångspunkt i den tid och de förhållanden vilka den hjälpbehövande lever i. Det måste därför överlämnas åt kommunerna att fastställa vilken levnadsnivå som ska anses skälig.¹⁵

I senare förarbeten beskrivs skälig levnadsnivå som ett uttryck för kvaliteten i insatsen och vilken ambitionsnivå som kan vara rimligt i ett enskilt fall mot bakgrund av rättighetsbestämmelsens syfte, det vill säga en yttersta garanti för att medborgarnas livsföring i olika avseenden.¹⁶

¹³ Prop. 2005/06:115 s.156.

¹⁴ Prop. 2009/10:57 s. 24 och 25.

¹⁵ Prop. 1979/80:1 Del A s. 186.

¹⁶ Prop. 2000/01:80 s. 91.

Tillämpningen av begreppet skälig levnadsnivå kan också variera beroende på vilka behov den enskilde hjälpsökande har. En person som har vissa hälsoproblem, i form av till exempel astma och allergi, kan vara i behov av stödsatser i större utsträckning än en person utan dessa besvär, i syfte att säkerställa en skälig levnadsnivå.

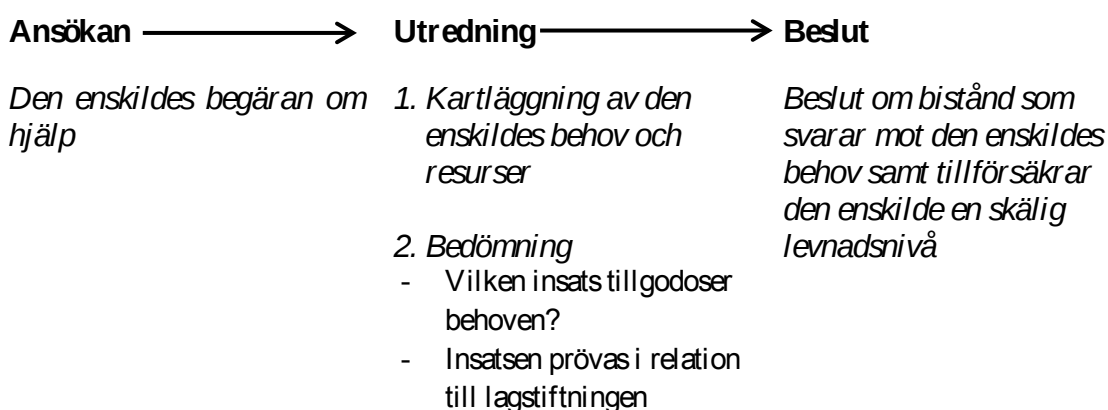
Begreppet skälig levnadsnivå i rättspraxis

Stöd för hur begreppet skälig levnadsnivå ska tolkas kan också inhämtas från rättspraxis. I dagsläget finns nästan inga domar från Högsta förvaltningsdomstolen (tidigare Regeringsrätten) som berör begreppet skälig levnadsnivå i förhållande till hemtjänstinsatser av servicekaraktär. Ett skäl kan vara att det inom äldreomsorgen fattas jämförelsevis få avslagsbeslut. Vid en mätning som Socialstyrelsen genomförde 2001 framkom att endast en procent av alla beslut som fattades inom äldreomsorgen innehöll någon form av avslag och endast fem procent av dessa avslag har överklagats till domstol.¹⁷ En annan förklaring till att det finns så få prejudicerande domar är att handläggning av mål i domstol ofta tar flera år. Den långa handläggningstiden leder till att mål avskrivs, då den äldre har avlidit eller att den äldres hälsa och livssituation har förändrats i sådan omfattning att målet inte längre är aktuellt.¹⁸

Det finns dock ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen som kan vara av intresse. I RÅ 2008 ref. 38 fastställde domstolen att fönsterputsning och gardinuppsättning är insatser av sådan art att de normalt ingår i skötseln av ett hem och är att räkna till hemtjänst i socialtjänstlagens mening. Att enskilda beviljas hjälp av den typen får anses inrymmas i vad som avses vara skälig levnadsnivå. Det framkommer dock inte från domslutet hur ofta insatsen ska beviljas för att hjälpsökande ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Från ansökan till beslut

Förenklat kan en handläggningsprocess som rör bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beskrivas som en trestegsmodell – ansökan, utredning och beslut. Schematiskt kan processen beskrivas på följande vis.¹⁹

¹⁷ De äldre och besvärshäns. Överklagade beslut om hemtjänst och särskilt boende, Socialstyrelsen 2002.

¹⁸ SOU 2003:9, bilagedel C s. 194.

¹⁹ Rönnbäck s. 15.

Ansökan

Enligt 11 kap. 1 § SoL ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Bestämmelsen innebär att ärenden kan aktualiseras på tre olika sätt – genom att den enskilde *ansöker* om insatsen, genom att andra *anmäler* ett hjälpbehov eller *på annat sätt*. Om den enskilde själv ansöker om hjälp måste alltid en utredning startas. Ansökan om hjälp enligt socialtjänstlagen kan endast göras av den enskilde själv eller av legal ställföreträdare. Om andra, till exempel anhöriga eller hälso- och sjukvården, påtalar ett hjälpbehov är det en anmälan som ska leda till att den enskilde själv tillfrågas om han eller hon vill ansöka om insatsen (förhandsbedömning). Om den enskilde inte vill ha hjälp eller inte ens vill ha kontakt med nämnden kan ingen utredning startas.²⁰

Utredning

Nästa steg i handläggningen är själva utredningen. Med utredning avses all den verksamhet som syftar till att göra det möjligt för nämnden att fatta ett beslut i det aktuella ärendet.²¹ När nämnden mottar en ansökan om hemtjänstinsatser av servicekaraktär ska utredningen därmed utvisa om den enskilda har rätt till de sökta insatserna enligt bestämmelserna i 4 kap. 1 § SoL.

Socialnämndens utredning syftar således till att söka svar på följande frågor.

1. Hur ser den enskildes behov ut?
2. Vilka andra resurser har den enskilde till sitt förfogande, det vill säga kan den enskilde själv tillgodose behovet eller kan behovet tillgodoses på annat sätt?
3. Vilken insats kan bäst tillgodose behovet och ryms insatsen i begreppet skälig levnadsnivå?

Hur utredningen ska göras och utformas anges emellertid inte närmare i socialtjänstlagen. I 7 § FL föreskrivs dock att varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten blir eftersatt. Socialnämnden har också ett ansvar att tillse att ett ärende blir så utrett som dess beskaffenhet kräver, enligt den så kallade officialprincipen.²² Utredningen ska ges den omfattningen att det kan leda till ett sakligt och korrekt beslut.²³ Det åligger således socialnämnden att se till att utredningen blir så fullständig som krävs för att nämnden ska kunna fatta ett beslut i det aktuella ärendet. Det innebär även att utredningen inte ska göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ett ärende eller en viss typ av ärenden.

Av förarbetena till den tidigare socialtjänstlagen framgår att utredningen ska begränsas till att avse omständigheter som har betydelse för bedömningen av sökandens behov av stöd och hjälp.²⁴ Hur omfattande en utredning behöver vara varierar från fall till fall. I vissa ärenden torde det räcka med en mycket begränsad utredning för att konstatera att en sökande bör beviljas den begärda insatsen, alternativt att det inte finns något behov av en insats, medan det i andra fall kan vara fråga om svårare bedömningar som kräver en mer omfattande utredning. Detta innebär att nämnden måste samla in nödvändiga

²⁰ Prop. 1979/80:1 Del A s. 400.

²¹ Prop. 1979/80:1 Del A s. 562.

²² JO 1997/98 s. 460.

²³ Prop. 1979/80:1 Del A s. 562.

²⁴ Prop. 1979/80:1 Del A s. 398.

uppgifter anpassat efter vad personen ansökt om och ärendets komplexitet. Det är nämnden som ska avgöra vad som är nödvändigt från fall till fall.

Vidare finns i allmänna råd till 5 kap. 3 § SOSFS 2006:5 rekommendationer om vad som bör dokumenteras i ett beslutsunderlag som rör ett ärende om bistånd. Av beslutsunderlaget bör det bland annat framgå:

- Vem eller vilka personer ärendet avser
- Vad ärendet gäller
- Vad som har kommit fram under utredningen,
- Den enskildes uppfattning om sina behov och hur dessa kan tillgodoses
- Utredarens bedömning och i förekommande fall förslag till beslut.

Utredning – en tvåstegsprocess

En utredning kan sägas omfatta två huvudfaser – en kartläggningsfas och en bedömningsfas.²⁵

Under kartläggningsfasen ska nämnden samla in information om vilka behov och resurser den enskilde har. Syftet med kartläggningen är att bland annat få en uppfattning om den enskildes förmåga respektive oförmåga att hantera och klara den dagliga livsföringen. Det handlar om att ta reda på vilka behov som bidrar till att den hjälpsökande inte längre klarar sin dagliga livsföring samt vilka resurser som den enskilda har till sitt förfogande. Resurser kan även bestå av de resurser som finns i en hushållsgemenskap, det vill säga hjälp från make/maka eller sambo. Hur omfattande kartläggningen ska vara beror på vad ansökan gäller och komplexiteten i frågan. Kartläggningen ska dock stå i proportion till vad ansökan avser.

Bedömningsfasen handlar om att utifrån det material som samlats in under kartläggningsfasen ta ställning till hur de aktuella behoven ska tillgodoses samt göra en prövning av om rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL finns eller inte. Det första ledet innebär ett ställningstagande om vilken insats som bäst tillgodoser behovet. Det andra ledet innebär att den valda insatsen ska prövas i relation till bestämmelserna i 4 kap. 1 § SoL. Om insatsen kan tillgodoses av den enskilde själv eller på något annat sätt eller om den inte ryms i begreppet skälig levnadsnivå ska ansökan avslås, annars ska den enskilde beviljas insatsen i form av bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

I vissa kommuner förekommer riktlinjer för vilka insatser som ges enligt socialtjänstlagen eller i vilken utsträckning de ska beviljas. Riktlinjerna kan vara till hjälp när handläggarna ska bedöma innebörden av skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § SoL. De kommunala riktlinjerna får dock aldrig medföra att den enskilde inte får det bistånd som han eller hon har behov av, och rätt till enligt socialtjänstlagen, med hänvisning till att vissa typer av insatser inte medges eller inte medges utöver en viss gräns enligt riktlinjerna. Det är därför av stor vikt att den kommun som har riktlinjer ser till att dessa utformas på ett sätt som gör att en enskild inte riskerar att nekas en insats som han eller hon har rätt till. Den enskilde har alltid rätt att ansöka om insatser och får dessa prövade individuellt oavsett kommunens riktlinjer.²⁶

Utredningar som gäller för hemtjänstinsatser av servicekaraktär

Om en enskild endast ansöker om begränsade hemtjänstinsatser av servicekaraktär finns det i regel inte något behov av att göra omfattande utredningar där nämnden exempelvis

²⁵ Rönnbäck s. 33.

²⁶ Prop. 2005/06:115 s. 87

gör en fullständig kartläggning av den sökandes samtliga fysiska, psykiska och sociala begränsningar. I många fall behöver det inte vara nödvändigt med omfattande kartläggningar och beskrivningar av den enskildes sjukdomshistoria, sociala nätverk, brister i bostaden och närmiljön för att nämnden ska kunna ta ställning till en sådan ansökan. Det centrala är att utredningen fokuserar på de behov och resurser som den enskilde har, med utgångspunkt i vad den enskilde har ansökt om.

Det är inte tillräckligt att nämnden i sin utredning endast fastställer att den sökande uppnått en viss ålder och därmed beviljas en insats.²⁷ Det normala åldrandet innebär att vissa fysiska och psykiska funktioner förändras samt att vissa sjukdomar blir mer frekventa. Sådana förändringar kan innebära att ett visst behov av stöd och hjälp blir vanligare i samband med stigande ålder. Det innebär dock inte att alla i en viss ålder har rätt till bistånd. Bestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL medger inte en ordning där bistånd utges enbart på den grunden att en individ uppnått en viss ålder.²⁸ Hjälp och stöd enligt 4 kap. 1 § SoL förutsätter att det finns individuella behov hos den sökanden som behöver tillgodoses och som inte kan tillgodoses av den sökande själv eller på något annat sätt.

När utredningen avser en ansökan om vissa serviceinsatser kan det i många fall vara tillräckligt att endast inhämta uppgifter från den hjälpsökande. Det kan innebära att nämnden under utredningen inte behöver inhämta uppgifter från utomstående, som till exempel anhöriga, andra myndigheter eller legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Ett samtal med den hjälpsökande kan i många fall vara tillräckligt för att handläggaren i ett enskilt ärende ska kunna ta ställning till om den enskilde på grund av sina funktionsnedsättningar, som är vanliga med ökande ålder, har begränsade resurser för att själv tillgodoses sitt behov av tvätt, inköp eller städ. För att nämnden ska få ett tillförlitligt underlag för beslut när den enskilde endast har ansökt om hjälp med vissa serviceinsatser, behöver det inte i alla fall vara nödvändigt med ett hembesök. Det kan dock inte uteslutas att någon eller några av dessa åtgärder behöver vidtas i ett enskilt ärende.

Beslut

Handläggningen av ett ärende ska avslutas genom att nämnden fattar ett slutligt beslut i ärendet. Enligt 21 § FL ska den enskilde i regel underrättas om innehållet i beslutet. Beslutet kan vara muntligt eller skriftligt. Av 11 kap. 5 § SoL följer dock att ett beslut alltid ska dokumenteras, oavsett om det är ett bifalls- eller avslagsbeslut.

Vidare bör det av beslutet alltid framgå vad biståndsinsatserna innebär i praktiken, det vill säga en närmare beskrivning av vad insatserna innebär för den enskilde. Att ett beslut är tydligt utformat har stor betydelse för att den enskilde ska kunna förstå vilken rätt till hjälp han eller hon har.²⁹

Servicetjänster utan individuell behovsbedömning

Enligt befogenhetslagen får en kommun utan föregående individuell behovsbedömning tillhandahålla servicetjänster åt personer som fyllt 67 år. Med servicetjänster avses tjänster som är avsedda att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa och som inte utgör personlig omvårdnad (2 kap. 7 § befogenhetslagen).

27 Kammarrätten i Göteborg den 1 dec 1998, mål nr 1801-1198, Länsrätten i Örebro län den 19 mars 2001, mål nr. 966-00 och Länsrätten i Västmanlands län den 17 nov 2003, mål nr 1170-03. Jfr även RÅ 1991 ref. 61

28 Kammarrätten i Göteborg den 1 dec 1998, mål nr 1801-1198, Länsrätten i Örebro län den 19 mars 2001, mål nr. 966-00 och Länsrätten i Västmanlands län den 17 nov 2003, mål nr 1170-03. Jfr även RÅ 1991 ref. 61.

29 JO beslut 6 april 2000, dnr 699-199 och JO 2004/05 s. 291.

De servicetjänster som ges med stöd av befogenhetslagen utgör inte socialtjänst, vilket bland annat innebär att reglerna om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten inte blir tillämpliga.

Lagen innebär endast en befogenhet för kommunen att tillhandahålla servicetjänster, men den innebär ingen rättighet för äldre att få sådana insatser. Även om en kommun beslutat att tillhandahålla servicetjänster enligt befogenhetslagen står det fortfarande fritt för den äldre att ansöka om insatser inom ramen för socialtjänstlagen (1 kap. 4 § befogenhetslagen). En biståndsansökan kan inte avslås med hänvisning till att den enskildes behov kan tillgodoses genom den aktuella lagen.³⁰

Referenser

Lagstiftning

Förvaltningslagen SFS 1986:223

Socialtjänstlagen SFS 2001:453

Lagen (SFS 2009:47) om vissa kommunala befogenheter

Socialstyrelsens föfattningssamling

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Förarbeten

Prop. 1979/80:1 del A Om socialtjänsten

Prop. 1996/97:124 Om ändring i socialtjänstlagen

Prop. 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m.

Prop. 2000/01:149 Avgifter inom äldre- och handikappomsorgen

Prop. 2005/06:115 Nationell handlingsplan för vård och omsorg om äldre

Prop. 2008/09:80 Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående

Prop. 2009/10:57 Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen

Prop. 2009/10:116 Värddigt liv i äldreomsorgen

SOU 2003:91 Äldrepolitik för framtiden 100 steg till trygghet och utveckling med en åldrande befolkning, bilagedel C.

Avgörande från domstol

RÅ 1991 ref. 61 (mål nr. 4768-1989, 1991-10-01)

RÅ 2008 ref. 38 (mål nr. 6371-07, 2008-09-23)

Kammarrätten i Göteborg den 1 dec 1998, mål nr. 1801-1198

Länsrätten i Örebro län den 19 mars 2001, mål nr. 966-00

Länsrätten i Västmanlands län den 17 nov 2003, mål nr. 1170-03

³⁰ Prop. 2005/06:115 s. 148.

Beslut från JO

JO 1997/98 s. 460.

JO beslut 6 april 2000, dnr 699-199

JO 2004/05 s. 291.

Övriga publikationer

Tillsynsrapport 2011 Hälso- och sjukvård och socialtjänst, Socialstyrelsen 2011

De äldre och besvärsrätten. Överklagade beslut om hemtjänst och särskilt boende, Socialstyrelsen 2002

Rönnbäck, Eva, Att ta makten och ansvaret över sin utredning, FoU Västernorrland 2008

Denna information (art nr 2013-2-27) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publikationer. Den kan även beställas från Socialstyrelsens publikationsservice, e-post publikationsservice@socialstyrelsen.se eller fax 035-19 75 29.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, 2013